

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בימי חג הסוכות

שנת תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלק קפ"ג

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

ליל בי דסוכות תשפ"א לפ"ק

ואין זו ריח, נגד ישראל שיש זהם תורה ואין זהם מעשים טובים, ערבה אין זה טעם ואין זה ריח, כך הם ישראל יש זהם בני אדם שאין זהם לא תורה ולא מעשים טובים, אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו ע"כ. ולכן אמר הכתוב ולקחתם 'לכס' ציום הראשון, שד' מיינים הללו רומזים על כלל ישראל, והיא לטובתם שיכפרו אלו על אלו.

אמנם אמרו (שם) עוד, דהד' מיינים כולם רומזים על הקב"ה, פרי עץ הדור זה הקב"ה שכתוב בו (מהלים קד-ה) הוד והדר לבשת. כפת תמרים זה הקב"ה שכתוב בו (שם כז-ג) לדיק כתמר יפרח, וענף עץ עבות זה הקב"ה דכתיב (זכריה ח-ה) והוא עומד בין ההדסים, וערבי נחל זה הקב"ה דכתיב ציה (מהלים קח-ה) סולו לרוכב בערבות ע"כ. ואם כן כולם מרמזים הם על הקב"ה. וזה נרמז צקיום הכתוב ושמתם 'לפני ה' אלקיכם', כי

ולקחתם לכס ציום הראשון פרי עץ הדור וגו', ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כג-מ). הכתוב מתחיל ולקחתם 'לכס', וסיים ושמתם 'לפני ה' אלקיכם'. ואיתא במשנה (סוכה מא.) בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה וצמדינה יום אחד. וצרש"י כדרשין צמורת כהנים מושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, ולא בגבולין שבעת ימים ע"כ. ולעת רש"י ירושלים אף היא כגבולים, והרמז"ם (בפירוש המשניות) כתב דירושלים עצמה נכללת בכלל מקדש, ונטולים זה לולב כל שבעה.

וצראה צוה עוד, דהנה לקיחת הארבעה מיינים מצואר צמדש (ויק"ר ל-יב) שרומזים על קישור כל הסוגים שיש בישראל, אחרוג יש בו טעם וריח, כך ישראל יש זהם בני אדם שיש זהם תורה ומעשים טובים, הדס יש בו ריח ואין בו טעם נגד ישראל שיש זהם מעשים טובים ואין זהם תורה, לולב יש בו טעם

הד' מינים רומזים להקצ"ה שאנו לוקחים אותו זידינו ושמתים עמו.

וגראדה דבזה פליגי תנאי אי לולב צריך אגד או לא, דאיתא בגמרא (סוכה לג.) לולב זין אגוד זין שאינו אגוד כשר, רבי יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול ע"כ. והיינו דרבי יהודה סבירא ליה דטעמא דלקיחת ד' מינים היא יצואו אלו ויכפרו על אלו, ולכן יש לקשרם לאגודה אחת, שיתחברו יחד אלו עם אלו, ולולב שאינו אגוד פסול. ודעת התנא קמא דד' מינים רומזים כולם על הקצ"ה, ועל כן אינו מעכב האיגוד וגם אינו אגוד כשר.

ובערתה מוזן החילוק זין מקדש לגבולין, דאיתא במדרש (במדב"ר כא-יט) אמר רבי יודן צרבי סימון, מימיו לא היה לן אדם צירושלים וזידו עון, הא כיצד תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה, תמיד של זין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ציוס, מה טעם, נדק ילין זיה (ישעיה א-כא) ע"כ. ונראה דהא דאמרו לא לן אדם 'צירושלים' דייקא, הלל קרבן תמיד קרבן ציבור היה, ומכפר על כל ישראל. הוא מטעם דקרבן זלי תשובה אינה מכפרת, וכמו שנאמר זבח רשעים תועבה (משלי כא-כו), ודרשו חז"ל (שבועות יב:) דבלא עשה תשובה

אינה מכפר ע"ש. וקדושת ירושלים שהיו יושביה סמוכים ונראים לצית ה', והכהנים צעזודתם ולויים בדוכנס, המה נתעוררו לתשובה מדי יום ציומו, ויחד עם הקרבת הקרבן, לא לן אדם צירושלים וזידו עון (עיין שמן ראש לפסח ח"ב דף רז).

ואם כן במקדש ה', וגם צירושלים, לא הוצרכו ליטול הד' מינים, עבור הטעם שיכפרו אלו על אלו, שהנדיקים יכפרו על אלו שאין זהם טעם ורית, כי הלל לא לן אדם צירושלים וזידו עון, שהקרבן תמיד עם ההרהורי תשובה היה מכפר עליהם יום יום, ועל כן לא הוצרכו ליטול הד' מינים אלא עבור הרמז שבו על הקצ"ה, לשמוח עם עבודתו את ה'. לא כן בגבולין אשר שם כבר היו כמה סוגים צישראל, הוצרכו ליטול הד' מינים לקשר אלו עם אלו, שיכפרו ויגיטו עליהם זכות הנדיקים. ולכן בגבולין אמרו ולקחתם 'לכם' ציוס הראשון פרי עץ הדר וגו', כי שם יש הרבה סוגים צישראל. על כן באים הד' מינים לרמז על כל הסוגים שיש צישראל לקשרם יחד לטובתם, לכפר אלו על אלו. לא כן במקדש לא הוצרכו עבור טעם זה, כי לא לן אדם צירושלים וזידו עון, ושם טעם הד' מינים ושמתם 'לפני ה' אלתיקים' שבעת ימים, שהד' מינים באים לרמז על ה' שאנו שמתים עמו.

*

והנה בגמרא (סוכה לד:) מצואר
 לאתרוג לכולי עלמא אינו
 באיגוד שאר המינים, לאמר רבי
 אליעזר יכול יהא אתרוג עמהם
 באגודה אחת, אמרת וכי נאמר פרי
 עץ הדור וכפת תמרים [דניהוי משמע
 וי' מוסיף על ענין ראשון לרפ"ו עס
 פרי עץ הדור] והלא לא נאמר אלא
 כפת [משמע צפני עמנו הן, ולא עס
 האתרוג] ע"ש. וריכין להצין טעמו,
 כיון דארבעה מינים כולן מנזיה אחת
 הן, למה אין גם האתרוג יחד באגודה
 אחת.

וגרסא למצואר בשלמן ערוך (א"ח
 סימן תרנ"א) דלריך לחצר
 האתרוג ללולב בשעת נענועים ע"כ.
 ובצית יוסף (שם) בשם הרקאנט, סוד
 זה נגלה אלי בחלוס צליל יום טוב
 הראשון של חג הסוכות, בהתאכסן
 אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הרב ר'
 יצחק, ראיתי בחלוס שהיה כותב השם
 צי"ד ה"א, והיה מרחיק הה"א
 אחרונה מן השלש אותיות הראשונות,
 ואמרתי לו מה זה עשית, והשיב כך
 נוהגים במקומינו, ואני מחיתי זו
 וכתבתי אותו שלם, ואשתומם על
 המראה ואין מצין, למחר בעת נטילת
 לולב ראיתי שלא היה מנענע רק
 הלולב ומיניו בלא אתרוג, והבנתי
 פתרון חלומי, וחזר צו. ורז"ל רמזו

סוד זה צויקרא רצה (אמור ל-ט) פרי
 עץ הדור (ויקרא כג-מ) זה הקדוש צרוך
 הוא וכו', תראה שכל המינים האלו
 רומזים בשם יתצרך עכ"ל. ויש להצין
 וכי האר"י הקדוש לא השכיל לדעת
 שארבע אותיות שם הוי"ה נמודים
 יחדיו, ולמה חילק האתרוג משאר
 המינים.

וגרסא דהארבעה מינים, ההדס נגד
 יו"ד, וערבות נגד ה"א,
 ולולב נגד וי"ו, והאתרוג נגד ה"ח
 אחרונה (כמצואר בתפלה לאיגוד הלולב).
 והנה החוטא פוגם בה"א אחרונה של
 שם הוי"ה, כדאיתא צוהר הק' (ח"ג
 קכב). דתשובה היא תשובה ה', דכל
 מאן דחזר בתשובה כאלו חזר אות
 ה' לאות ו', ואשתלים ביה הוי"ה
 ע"ש. והנה מצואר במדרש (ויק"ר ל-ב)
 דהארבעה מינים הם לאות נחון נגד
 הס"מ שקיטרג עלינו ציוס הכיפורים,
 והקצ"ה מחל להם עונותיהם ע"כ.
 ולכן היה דעת האר"י ז"ל לרחק
 האתרוג שהיא הה"א אחרונה, להורות
 על מעשינו שחטאנו לה' ופגמנו
 להפריד הה"א אחרונה, וה' כיפר לנו.
 והיא דוגמת מה שמנינו בכפרת חטא
 העגל שעושיין הזכר על החטא, שזיה
 הכתוב ליקח פרה אדומה תמימה
 (במדבר יט-ב), וצרש"י על שם אס
 יאדימו כתולע (ישעיה א-ח), שהחטא
 קרוי אדום. תמימה על שם ישראל,
 שהיו תמימים ונעשו צו בעלי מומין,

לאו לפני ה' הוא, אלא המזבח הזהב ע"ש. והנה אמרו (שם מד.) בשעה שהיו ישראל עולין לרגל היו מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים, שהיו מעורין זה בזה, ואומרים להן ראו חצתכם לפני המקום כחצת זכר ונקבה ע"ש. והיו שצרגלים היו כל ישראל מתעלים בעבודתם, עד שנתגדל החצה במדה גדושה שהיו מעורין זה בזה לפני ולפנים בקודש. וזה ושמתם לפני ה' אלקיכם, בהצור שתהא או לפני ה' אלקיכם, שיהיו הכרובים מעורין, בזה תהיה לכם שמחה יתירה, ראו כמה חצתכם לפני המקום.

תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמימותם ע"ש. ולדעת הרקאנטי צריכין לחצר האחרוג יחד, להורות על החיקון, שעשינו תשובה, תשוב ה', ונתקן מה שפגמנו להפרידם. — ומכל מקום אין לאגדס יחד ממש, להורות על הריחוק שהיה בה"א אחרונה, ודין נלח שמחל לנו חטאותינו.

*

גם יש לרמוז במה שאמרו ושמתם לפני ה' אלקיכם, דמבואר במשנה (יומא נח:) דמהיכל ולפנים נקרא לפני ה', ואילו מזבח החיצון

ל"ל די דסוכות תשפ"א לפ"ק

ויש שפירשו דבהיות שחג הסוכות היא באספקס את תבואת השדה (שם כג-לט), והיא חג האסיף בלאת השנה, באספקך את מעשיך מן השדה (שמות כג-טז), על כן הוי סוכות זמן שמחתנו ממה שנתצרך תבואתו. ואם כי בזמנינו אין רוב ישראל עסוקים בעבודת שדה בעצמם, אין בזה גרעון בשמחת האסיף, כי אדרבה עוד יוגדל השמחה, שנתצרך תבואת השדה, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, והוא לא האטרך לעמול בעצמו, וה' הזמין לו מזונותיו על כל השנה.

הנה לנו קורין את חג הסוכות 'זמן שמחתנו' (במפלה ובצרכת המזון). ובפשוטו הכוונה דאיתא ברמב"ם (ה' לולב ה"ב) אף על פי שכל המועדות מנוה לשמח צהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר (ויקרא כג-מ) ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים וכו', ומנוה להרבות בשמחה זו וכו' ע"ש. ולכן הגם שכל המועדות הם זמן שמחתנו, מכל מקום בסוכות יש חיוב שמחה יתירה, ולכן לנו קורין אותה זמן שמחתנו.

שצעת ימים ולא בגבולין שצעת ימים
 ע"ש. ולכאורה היכן מצוואר בקרא זו
 דיש ליקח ארבעה מינים במקדש, הלא
 ושמחתם גרידא כתיב. אך להיות
 שהארבעה מינים מביאים שמחה לאדם
 בטבע, וזהו טעמא דרישא דקרא
 ולקחתם לכם ציום הראשון פרי עץ
 הדר וגו', על כן סיים עלה דלפני ה'
 אלקיכם יש חיוב נטילת שמחה זו כל
 שצעת ימים.

*

והנה צרמז"ם הנ"ל מצוואר דיש
 חיוב ריבוי שמחה בפועל
 במקדש לפני ה', בחליל וכנור ונבלים
 ומללתיים וכו'. וראיתי להקשות דהרי
 הרמז"ם (לעיל ז-יג) דריש קרא זו
 לדרשה אחריתא, דבמקדש נוטלין לולב
 כל שצעה שנאמר ושמחתם לפני ה'
 אלקיכם שצעת ימים, ואי קרא קאי
 על מצות לולב, מנא לן דלריבוי שמחה
 יתירה במקדש כל שצעה (עיין בספר
 המפתח לרמז"ם מהדורת פרענקל). וגראה
 דסבירא ליה להרמז"ם דמקרא אינו
 יוצא מידי פשוטו, דיש חיוב שמחה כל
 שצעה לפני ה' במקדש, אבל מהא
 דהסמין הכתוב ענין זה למצות
 ולקחתם לכם פרי עץ הדר, דרשינן
 דיש להסמין מצות ארבעה מינים
 במקדש יחד עם השמחה, ולהגדיל
 שמחת החג שם בהוספת לקיחת
 הארבעה מינים. ולפי זה מצות נטילת

*

אך יש לומר צוה עוד, כי הנה חג
 הסוכות יש בה שתי מצות, מצות
 ישיבת סוכה, ומצות נטילת ארבעה
 מינים, ואין לנו מזכירין שהיא זמן
 מצות לולב, ועל דרך שאומרים בראש
 השנה שהיא יום תרועה. אך יש לומר
 דאיתא בחינוך (מנחה שדה) בטעם מצות
 ארבעה מינים, כי ימי החג היא עת
 אסיפת התצואות ופירות האילן בבית,
 ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה,
 ומפני כן נקרא חג האסיף, ונהו
 הא-ל לעמו לעשות לפניו חג באותו
 העת, לזכותם להיות עיקר השמחה
 לשמו. ובהיות השמחה מושכת החומר
 הרבה ומשכחת ממנו יראת אלקים
 צעת ההיא, ציונו ה' לקחת צין ידיו
 דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת
 לבנו לשמו ולכבודו. והיה מרצונו
 להיות המזכיר מין המשמח, כמו
 שהעת עת שמחה, כי נדק כל אמרי
 פיו, וידוע מלד הטבע כי ארבעה
 מינין כולם משמחי לב רואיהם ע"כ.
 ועל כן לנו קורין לחג הסוכות זמן
 שמחתנו, לרמוז גם על מצות ארבעה
 מינים, שהם בטבע משמחי לב
 רואיהם, ולשמוח לשמו ולכבודו.

וזהו הענין דאיתא צמסנה (סוכה
 מא). לולב היה ניטל במקדש
 שצעה וצמדינה יום אחד. ודרשוה
 מדכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם

ברגל שנאמר ושמחת בחגך. זמנה משמחת ציין וכו', ונשים בצגדים וכו'. רבי יהודה בן צתירה אומר זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בצשר שנאמר (דברים מ-ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך, ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ציין שנאמר (תהלים קד-טו) ויין ישמח לבב אנוש ע"כ. ואם כן הגם דצמקדש יש חיוב בשמחה יתירה, יכולין להוסיף באכילת בשר שלמים ושתיית יין. וכמו כן תקשה גם להיפוך למה אין שמחה בכלי שיר בכל חג. וגם כעת אין נוהגין שמחה בכלי שיר רק בחג הסוכות, הלא חיוב שמחה היום שזה בכל המועדות.

[והנה, זמנה שלא היו שמחים צמקדש ציין, יש לומר דמבואר ברמב"ם (ה' שמיטה ג-ג) דכל חולין אסור להכניסן לעזרה, אפילו בשר שחטה או פירות ופת ע"ש. ומקורו בגמרא (מנחות קו.). וזמנה למלך שם האריך אם איסורו מן התורה או מדרבנן ע"ש, על כן לא יכלו לשמח שם ציין. אך לדעת החתם סופר (פוכה שם) דכל הר הבית הוא מקדש לענין זה של שמחת לפני ה' אלקיכם בנטיילת לולב, אם כן היו יכולים לקיים חיוב שמחה זו ציין בהר הבית. ועיין ברמב"ם (ה' ביאת מקדש א-ז) דאסור לכל אדם ציין בהן ציין ישראל להכנס למקדש כולו מתחלת עזרת ישראל

ארבעה מיניו צמקדש כל שבעה, אינה מלד מלכות ולקחתם לכם פרי עץ הדור, שזהו רק מלכות ליום ראשון, אלא מלד שיש חיוב שמחה צמקדש כל שבעה, לזוהי תורה שמחה זו תהא בהוספת גם שמחת הארבעה מיניו, שהם משמחי לב רואיהם.

ולבאורה יש לדקדק עוד זמנה שכתב דצמקדש היתה שמחה יתירה דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם, דהיכן מרומז זמנה שמחה יתירה'. וצריכין לומר דהרי מלכות שמחה בחג הלא היא מלכות על כל יחיד גם בצבולין דכתיב ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו' (דברים טז-יג), ואם כן מה הוסיף הכתוב מלכות שמחה צמקדש, ושמחתם לפני ה' אלקיכם, ועל כרחק דבא הכתוב לחייב צמקדש בשמחה יתירה.

אך אכתי יש להבין, דמבואר ברמב"ם (שם), והיאך היתה שמחה זו, החליל מכה ומנגינן בכנור וצנבלים וצמלתיים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שידע צפה צפה, ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שידוע, ואומרים דברי שיר ותשבחות ע"כ. וצריך ציבור כי לא מצינו בשום מועד חיוב שמחה בכלי שיר, ומאי שנא סוכות. הלא איתא בגמרא (פסחים קט.) חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו

הישיבות והסנהדרין והחסידיים והזקנים הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש, וכל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע ע"ש. והלא בשעה או שתיים היו גם כן יוצאין חיוב מצות שמחה יתירה, ולמה בטלו מתורתם כל ימי חג הסוכות, אשר תלמוד תורה כנגד כולם.

וַיִּרְאוּ דְמַרְגְּלָהּ בפומיה דאינשי משמיה של הגאון הגר"א ז"ל דמצות שמחת יום טוב שמונה ימים היא מהמצות היותר קשות לקיים, שלא יתערב בו רגעא חדא של עצב ואי נוחיות שמצטלות מצות השמחה ע"כ. ולכאורה יש להצין הלא קיום מצות שמחה יוצאין בשתיית כוס רביעית יין, אשר אחר זמן קצר הוסר כמו מן האדם, ומפיג היין מן האדם, וממילא עברה שמחתו (עיין שו"ע א"ח סימן ט), ואם כן איך מקיים צוה מצות שמחת יום טוב. ועל דרך זה בצער שלמים, הלא אחר שיעור עיכול הוסר שמחתו מהבשר. ואם כן על כרחך שמצות שמחת יום טוב אינה חיוב שמחה על כל רגע מהיום, אלא יש עליו חיוב לעשות פעולה במשך היום שישמחנו, וזה יוצא בצער ויין, ואם כן כל אדם יוכל לקיים מצות שמחת יום טוב בשלימות.

ע"ל כן נראה לומר דחילוק רב יש בין מצות שמחת יום טוב

ולפנים כשהוא שמוי יין וכו'. והכן הכשר לעבודה, אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שמוי יין וכו', אף על פי שלא עבד עבודה הרי זה לוקה ע"ש. ולעומת זה לא די לקיים בגבולין מצות שמחת יום טוב בשיר, כי השיר אינו משמח אלא כאשר אין לבו עזוב, אבל היושב בצית האסורים ומחייבים אותו לשור, לא ישמח לבו צוה, אלא ציין שבו נאמר (משלי לא-ו) תנו יין למרי נפש, שזה משמח גם לב עזוב, שמפכה ומשכיח לערוך.

גם להצין מה שאמרנו (סוכה ג.) אמר רבי יהושע בן חנניא כשהיינו שמחים שמחת צית השואבה לא ראינו שינה צעינינו, כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לצית המדרש, משם לאכילה ושחיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של צין הערבים, מכאן ואילך לשמחת צית השואבה וכו', והוי מנגמני אכתפא דהדדי ע"כ. ויש להצין הן אמת דיש מצוה בשמחה יתירה במקדש יותר מבגבולין, מכל מקום למה הלכו עד הגבול האחרון, לשמח מתמיד של צין הערבים כל הלילה עד לתמיד של שחר, ולא נתנו שינה לעיניהם. ולא עוד אלא שאמרו (שם נא.) שחסידיים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם. ובמזמ"ס (שם) הוסיף, דגדולי חכמי ישראל וראשי

עבודה, ועל כן חכמי התורה היו מרקדין ומספקין כל זמן פנוי, עד שלא שכבו עזמם לישן במטה, כי בשעת שינה יחסר להם מנחת שמחה זו, ועל כן כל הימים הללו היו רק מנמנמי אכתפא דהדדי.

וזהו שכתב הרמב"ם אף על פי שכל המועדות מנחה לשמח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה, שלא די לעשות פעולה של שמחה לשעה, שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם 'שבעת' ימים, שיש חיוב שמחה על כל היום מתחלתו ועד סופו, ועל כן היה החליל מכה ומגנין בכנור וכו', כי זהו מנחת החג במקדש.

*

והנה בזמן שצית המקדש היה קיים, היה מנחת ה' ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, וזה כולל שתי מנחות, נטילת לולב במקדש כל שבעה, ושמחה יתירה במקדש כל היום בכלי שיר וכו'. ואמרו (סוכה מא.) משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש, דעבדין זכר למקדש דכתיב (ירמיה ל"ז) כיון היא דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה ע"ש. ומעתה כיון דעבדין זכר למנחת ה' ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים לגבי נטילת לולב, הדין נותן דיש לעשות זכר למקדש שהיה חיוב לנטילת תורה

בגבולין, ושמחת יום טוב במקדש. כי מנחת ושמחת בחגך אין חיובו אלא לעשות פעולה לשמח עצמו שעה אחת במשך היום. וכמו שמחוייב בפסח באכילת מנה לשעה, ובראש השנה לתקיעה שעה אחת, וסוכות בנטילת לולב, דמדאגביה נפיק, כן יש חיוב לשמח עצמו איזה זמן ציוס טוב, וכיון ששחה רביעית יין שמשמח לבב אנוש ילא ידי חובתו. אמנם מנחת שמחה במקדש, כיון דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם 'שבעת' ימים, ולא כתיב 'שבעה' ימים, מנחתה היא שתהא כל השבעת ימים חגיגה אחת של שמחה, ואינו יוצא מנחה זו בשעה אחת במשך כל יום מימי הסוכות, אלא יש לשמח שבעת ימים יחד מתחלתו עד סופו.

ולכן חיוב שמחה בכל מועד, די לקיימו בשתיית יין ובאכילת צמר שממח את האדם באותה שעה, אבל במקדש שמנחתה שמחה כ"ד שעות ציוס, אי אפשר לקיימה כיון, שישתה כל היום יין, כי סופו ישתכר ותחבטל שמחתו. וכן באכילת צמר כל היום בסופו תהא אכילה גסה ולא יהא לו שמחה, על כן היתה השמחה במקדש צריבוי שיר צפה, וצריבוי כלי שיר, אשר שמחה זו יתכן להחעסק כל היום והלילה כולו. וכיון שמנחה זו במקדש היא מנחה תמידי כל היום, הוי ליה מנחה שאי אפשר לקיימה על ידי אחרים, ויש חיוב לנטילת תורה

לומר דשאלת הגמרא מאי קמשמע לן דזה היה מנהגן של אנשי ירושלים, הלא כל המחצבי מצוה עושין כן, הלא להודיעך כמה היו זריזין במצוות, שכל אנשי ירושלים היו זריזין במצוות, שכולם היו חסידים ואנשי מעשה].

אמנם יש לומר דהנה דעת הרמב"ם (בפירוש המשניות סוף פרק א) דהא דלולב ניטל במקדש שבעה, גם ירושלים בכלל זה ע"ש. והיינו דהא דדרשינן ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, שיש חיוב נטילת לולב לפני ה' שבעה, כולל גם ירושלים. ולפי מה שציררנו דמצוות ושמחתם לפני ה' אלקיכם 'שבעת' ימים, פירושו כל שעה מהיום, יש לומר די שחילוק בין מצוות נטילת לולב בגבולין לנטילת לולב במקדש, דמצוות ולקחתם לכם בגבולין המצוה בלקיחתו, ומדאגביה נפיק, לא כן במקדש שהוא חלק ממצוות ושמחתם 'שבעת' ימים, יש מצוה לקיים שמחת החג ביחד עם לולב צידו, ולא די צמה שנטל אותו לרגע לידו. ועל כן אנשי ירושלים דייקא, שאללם יש חיוב נטילת לולב מקרא דושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים רזופין, על כן בכל מקום שהלכו היה לולבו צידו, ומצוה זו נוגע רק לאנשי ירושלים שהם לפני ה'.

ימים יחד, ושמחה זו היתה בכלי שיר וצפה. ולכן יש שינוי בשמחת חג הסוכות משאר המועדים, דמרביס צו בשמחה בכלי שיר, שאין נוהגין כן בשאר מועדי ה'. וכמו כן יש לעשות זכר למקדש לשמות שבעה ימים בצריפות כמו שהיה במקדש, ולזה כוון הגר"א דצחג הסוכות שיש מצוה של זכר למקדש להיות שמח כל היום כולו, והו מהמצוות היותר קשות לקיים.

*

ובזה היה נראה לבאר מה שאמרנו (סוכה מא:): כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מציתו ולולבו צידו, הולך לבית הכנסת לולבו צידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו צידו וכו', הולך לבקר חולים ולנחם אכלים לולבו צידו וכו', להודיעך כמה היו זריזין במצוות ע"כ. ויש להבין וכי חסרים בכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם שהם זריזין במצוות, ולמה היה זה רק מנהגן של אנשי ירושלים. ולמה לא אמרו כך מנהגן של חסידים אנשי מעשה. [ואולי יש לומר שזהו כוונתם שם שאמרו מאי קמשמע לן, להודיעך כמה היו זריזין במצוות. והקשה בכפת תמרים, דטובא קא משמע לן שאפשר ללמוד מהם שמותר לאחוז לולבו בתפלה אף על פי שאסור לאחוז שאר חפצים. ולפי הנ"ל יש

ליל שמיני עצרת תשפ"א לפ"ק

בניגוד לדברי ה'. ועל כן אמר הכתוב 'ולקחתם לכם', כי לקיחה פירושו גם לימוד, על דרך שאמר הכתוב כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד-3). והיינו שבלקיחת הארבעה מינים תלמדו לקח 'לכם', הנוגע למעשיכם, איך יש לעבוד את הצורא יום יום, לשעבד את כל אבריו לעשות נחת רוח לקונו. וכאשר בא יום האחרון שמסלקין הלולב, אז 'עצרת תהיה לכם', לעזור בתוך עצמו מה שלמד במשך הימים הללו, ולהוציא מן הכח אל הפועל מה שלמד, שמעתה יקיים בעצמו כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. וימי חג הסוכות הם הזמן של ללמוד וללמד, ושזו משמיני עצרת ואילך הזמן של לשמור ולעשות.

והגה בהארבעה מינים אנו נוטלים את הערבה שדומה לפה. ויש לומר דמבואר במדרש (שם) כי הערבה מורה על הפחות שבישראל שאין זו תורה ומעשים טובים, דומה לערבה שאין זו טעם וריח. והיינו כי לאו כל אדם זוכה מלד כשרונותיו לישב באהלה של תורה, ויש שטרוד צפרנסתו, ומזונו ממנומת, שלא עולה צידו להרבות במעשים טובים, אמנם גם ממנו יוכל להתעלות כבוד ה', שהרי יש לו פה להודות ולהלל ולשבח את קונו, ולומר

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר טו-לה). ברש"י עצרת, עצורים מעשיית מלאכה. דבר אחר עזרו מלאכת, מלמד שטעון לינה ע"כ. ובתרגום אונקלוס ציומא תמינאה כנישו תהי לכוון ע"כ.

וגראה כי בכניסת חג הסוכות באה ציווי ה', ולקחתם 'לכם' פרי עץ הדור וגו' (ויקרא כג-מ), ובסיום החג הציווי עצרת תהיה 'לכם'. והענין הוא, דאיתא במדרש (ויק"ר ל-ט) דהד' מינים מורים על הקב"ה, פרי עץ הדור זה הקב"ה וכו'. עוד אמרו (שם ל-יד) רבי מני פתח (תהלים לה-י) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב, השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד אין בכל האזניים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי כל עצמותי תאמרנה ע"כ.

וישתי הדרשות הללו עולות בקנה אחת, כי מזהו זו באה ללמד להאדם שיש לשעבד ראשי אצרים הללו לייחדם לעשות רק מה שהוא רצון קונו, ולא להשתמש בהם לדברים שהם

מושגחים ממנו בכל עת וכל שעה. ועל כן נטוינו לישב בסוכה זכר לענני הכבוד כדי להזכיר אותנו על אמונה פשוטה כי ה' חוסה על האדם, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, לא כחו ועוצם ידו עושה חיל רק הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולדבק עצמו שבעת ימי החג בכוונה זו, שיהודי חוסה תמיד בכל שד-ג, ואין לה' מעטור להושיע ברב או במעט (שמואל א יד-ו). וזהו כלל 'דמהימנותא', כל האמונה, שזה מושפע על האדם שפע רב של אמונה.

והמתעצם עצמו באמונה זו, אשר ה' אתו עמו בכל עת ובכל שעה, ומקיים השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, הכל הוא רק מה', ומאתו לא תלך הרעות, אדם זה שמח בכל עת, ומרגיש עצמו כבן מלך הסמוך על שלחן אצו שאין לו שום דאגה, כי המלך יסדר לו כל רכיו. ויסופר על יהודי אחד שהיה דר עם גוי בשכנותו, והבערה ללהב יאלה ותאכל את שתי הצמחים. הגוי התחיל לנעוק ולבכות ולקלל, והיהודי התחיל לרקוד ולשמח. ושאלו ליהודי לשמחה מה זו עושה. והשיב אמת כי הגוי יש לו על מה לבכות, כי גם אלהיו נשרף בציתו עם כל שאר רכשו. אבל אלו-ה-שלי לא נשרף, והוא היה צעוזרי עד הנה, והוא הזמין לי כל מה שהיה לי עד עתה, וחסדו לא יעזובי גם כעת.

שירות ותשבחות בכל עת ועונה. ועל כן יש להעבדה צורת פה, להורות לנו כי עבודה זו של זמירות שירות ותשבחות שייך גם להפחות שבישראל לעשות בו נחת רוח לקונו.

*

תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ (קהלת יא-3). ובמדרש (קה"ר סס) שבעה אלו שבעת ימי החג של סוכות, וגם לשמונה, זו שמיני עזרת ע"כ. ויש להבין סיוס הקרא, כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ. ונראה דהנה ציוס טוב האחרון של חג, כאשר פונים מסוכה לביחם לישב, יש ריבוי שמחה בהכלל ישראל צמדה גדושה. ונראה כי סוכות היא זמן שמחתנו, וטעמו יש לומר כי הסוכה היא זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג-נג). וענינו לזכור איך היינו ארבעים שנה צמדבר ליה ושממה, מקום נחש שרף ועקרב, מקום שאי אפשר לדור שם בדרך הטבע, וה' הסיב אותנו שם בענני הכבוד להגן עלינו משרב ושמש. וה' הנהיג אותנו מתי לנסוע ומתי להשאר לישב, ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו', על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו (במדבר ט-יז), ללמד אותנו כי מה' מנעדי גבר כוננו (תהלים לו-כג), ואנו

הרבי רבי זושא שתמוה מאוד צעינו שהרב שלח לשאלו שאלה זה אללו, כי על שאלה זו יוכל להשיב רק מי שהיה לו כבר טוב וגם רעה, והוא יודע איך יש לצרף על שניהם כאחד, מה שאין כן הוא לא היה לו רעה מעולם, וכל מה דעביד ליה קודשא צריך הוא היה לו טוב עכדה"ק. וכידוע שהרה"ק הג"ל היה מדוכא בעניות כל ימיו, ומעולם לא ציקש דבר משום אדם, ולפעמים היה יושב צתענית הרבה ימים כי לא היה לו מה לאכול. ואף על פי כן לא הרגיש כי זהו רעה, מחמת גדול אמונתו בהקצ"ה. ועל זה אמר דוד (תהלים קטז-ג) צרה ויגון אמנא וצסס הו"ה אקרא. והיינו כי כאשר אני ממנא הפנימיות של הצרה, אני קורא עליו שזהו ממדת החסד של הו"ה.

וזדו שאמר הכתוב תן חלק לשבעה וגם לשמונה, דקאי על חג הסוכות ושמיני עצרת, שיתעטס אז כל כך צאמונת ה', שהוא מושגת בכל עניינו בהשגחה פרטית מאת ה' שהוא חוסה אללו, עד כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ, מה יתכן להיות בעולם דבר שהוא רעה, הלא אם מה' יצא דבר לא יתכן להיות שזהו דבר רע, ומאתו לא תצא אלל הטוב.

ואצנו מבקשים בתפלה והשיאלנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך וכו',

ולכן צימים הללו שאנו יושבים בסוכה תחת אלל דמהימנותא, שאנו חוסים תחת כנפיו, אז אין להאדם שום דאגה, והו"ה שפיר זמן שמחתנו.

והנה בשלחן ערוך (א"ח סימן שיז) יש דיעות שקשר של יום אחד מהני לחשבנו כקשר של קיימא. ויש סוצרים דרק קשר של שבעת ימים הוא קשר של קיימא, ופחות מזה הוא עראי ע"ש. ולכן ניתן לנו מנחת סוכה שבעה ימים, כדי לקשר עצמינו בצאמונה זו בקשר של קיימא. וכאשר ישבנו בסוכה שבוע ימים, ונתעטס בנו השקפה זו שאנו חוסים תמיד אלל ה', כמו שראינו זאת בגלוי ארבעים שנה כאשר היינו יושבים בענני הכבוד, למעלה מדרך הטבע, אז מתעורר בנו שמחה רבה, שלא שם חלקנו בהם וגורלנו ככל המונס, יש לנו א-ל חי אשר אותו אנו עובדים, ומשליכים אנו כל ירבנו עליו, אשר הוא ישלח הללחה בכל מעשי ידינו עד עולם.

וידוע הסיפור שפעם אחת שאל תלמיד אחד את הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע שיבאר לו פירוש המשנה (ברכות ס:) חייב אדם לצרף על הרעה כשם שמצריך על הטובה, כי איך יתכן לצרף על הרעה ולקבלו בשמחה כמו שמצריך על הטובה. והשיב לו שישאל שאלה זו מאת הרה"ק רבי זושא ז"ע. וענה לו

שד-י, והזוכה לשמחת החג, אמונה זו מביאו לידי השקפה של והיית אך שמת, להיות תמיד בשמחה. וברש"י על הכתוב (בראשית ז-כג) וישאר 'אך' נת, גונח וכוהה דם ע"כ. ולעניינינו גם צעת שיארע לו מאורע יזכה להיות בשמחה, להרגיש החסד הגדול שיש בכל דבר טמון וגנוז. אך אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהצטיחה תורה להיות 'אך' שמת, רק שמחה ושמחה, צלי שום לער ועגמת נפש, רק שמח וטוב לב.

כאשר רצית ואמרת לצרכנו. ולכאורה היכן מצינו שאמר ה' להתברך בצרכת המועד. ומטו משמיה של הגאון רי"ז מצריסק ז"ל, כי הכתוב אומר (דברים טז-יז) ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמת. וברש"י לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הצטחה ע"כ. אם כן הצטיח לנו ה' שבזכות שמחת המועד נזכה להיות תמיד שמח ע"כ. ולפי מה שנתבאר כי שמחת החג בסוכות היא תולאה משיצת סוכה שמתעסם באמונה שהוא חוסה צלל

ליל שמחת תורה תשפ"א לפ"ק

וגראדה צהקדם לצאר צפרשה הקודמת, אשר אחר שבמלחמת פלשתיס נלקח ארון האלקים צידם, ואחר זמן שלחיה בחזרה כתיב, ויקם וילך דוד וגו' להעלות משם את ארון האלקים אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו, וירכיבו את ארון האלקים אל עגלה חדשה וגו', וישלח עוזא אל ארון האלקים ויאחז בו כי שמטו הצקר, ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם האלקים על השל וימת שם עם ארון האלקים, ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא וגו' (שם ו-ז). ובגמרא (בבא בתרא יד:) דקדקו על כפל הלשון שם שם.

ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה' וגו', ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון, ותרא את המלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה' ותצו לו בלבה וגו', ויאמר דוד אל מיכל לפני ה' אשר צחר צי מאציק ומכל ביתו לצוות אותי לנגיד על עם ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה', ונקלותי עוד מוזאת והייתי שפל צעיני, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה (שמואל ב ו-יז). ויש להבין איך יתכן שמיכל בת שאול שאשה גדולה היתה, שלבשה תפלין בכל יום (עירובין נא), שלא תצין גודל חשיבות השמחה והריקוד לכבודה של תורה. ומה היתה תשובת דוד אליה, ונקלותי עוד מוזאת וגו'.

מקריית יערים, נתנו הארון בעגלה ויוליכוהו, ואז מת עוזא, וזה היה עונש לדוד שערצה לו שמחתו אז, וכמו שכתוב (שמואל ב ו-ה) ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה' וימת עוזא ויחר לדוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט-נד) זמירות היו לי חוקיך בצית מגורי [כשהייתי צורח מפני אויבי ויגורתי מפניהם הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי זמירות לשעשועי], אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתוב בהן (משלי כג-ה) התעייף עיניך צו ואיננו [לשון כפול, שאם תכפיל עיניך לסתום עין בהיסח הדעת מהסתכל בהם מיד ואיננו], אמה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינקת של צית רבן יודעין אותן, שנאמר (במדבר ז-ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם צכתף ישאו [לא נתן משה עגלות לבני קהת, לפי שיש עליהם לשאת צכתף, כי לא היו הם ממונים אלא על דבר קדושת הארון והשלחן והמנורה והמזבח הזהב], ואיהו אחייה בעגלתא ע"כ. ויש להבין למה נחשב לעונש לדוד מיתת עוזא, שהוא בצחירתו אחו זה הארון, ולמה נקרא מיתת עוזא על נוארו של דוד, הלא עוזא בחטאו מת. וגם ע"כ הדבר פליאה, איך יתכן שדוד מלך ישראל ישכח פסוק שגם תינוקות של צית רבן יודעים, שזהו נס מופלא חוץ לדרך הטבע.

וזרעה להנה חטאו של עוזא אמרו חז"ל (פסטה לה). כי הארון היה נושא את נושאיו, כאשר עזרו את הירדן ליכנס לארץ ישראל, כיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן וכו', נמצא ארון ונושאיו וכהנים מנד אחד וישראל מנד אחר, נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר (יהושע ד-יא) ויהי כאשר תם כל העם לעבור, ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם. ועל דבר זה נענש עוזא, אמר לו הקב"ה, עוזא, נושאיו נשא, ענמו לא כל שכן. ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם על השל, על עסקי שלו [שגגה ששגג לאחוזו צו] ע"כ. ויש להבין הלא בודאי שעוזא אדם גדול היה שנבחר מכל ישראל להעלות הארון. ואמרו (שם) שעוזא בא לעולם הבא, ואיך טעה בדבר זה. וברד"ק (שם) מצואר דעוזא עבר אז על עוד שני איסורים, שנשיאת הארון נמסרה לבני קהת משבט לוי, ועוזא היה ישראל. ועוד כי נשיאת הארון מותר רק על ידי אחיזה בצדדים, ואחיה בגופו בלי כיסוי עונשה מיתה בידי שמים (רש"י במדבר ד-טו), ועוזא נגע בגוף הארון ע"ש. ואיך יתכן שעוזא נכשל בהעלמת שלשה דינים הנוגעים לנשיאת הארון.

ובציינו עוד צגמרא (שם) דרש רבא מפני מה נענש דוד [שמת על ידו עוזא, כשהעלה דוד את הארון

לנאמר ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם, הכוונה רק להארוך שמונחים זו הלוחות השלימות, אבל לא נאמר זה על הארון שיש בו רק השצרי לוחות. אבל באמת זה טעות, דחשיבות השצרי לוחות לא היו גרועים מהלוחות השלימות, ומנז אחד עדיפא הם, כי לוחות האחרונות היו מעשה ידי אדם, ולוחות הראשונות מעשה אלקים המה אשר אין ערוך להם. [ודוגמת מכשיט של זהב, גם כאשר נשבר, שויו יותר גדול מתכשיט של מתכות כשהיא שלימה]. ולכן דקדק הכתוב לומר שהיה זה ארון האלקים אשר נקרא 'שם שם' ה' זבאו'ת, כי הלוחות הראשונות שנשברו היו עליה שתי מעלות מהשם, חדא, כי הלוחות מעשה אלקים המה, שנית, שהמכתב מכתב אלקים, לא כן הארון עם הלוחות האחרונות אין בה רק מעלה אחת מהשם, שהמכתב מכתב אלקים, ולא הלוחות עצמן.

ישוב כאשר ראה עוזא שדוד הרכיב הארון בעגלות, למד מזה דארון של שצרי לוחות אין קדושתה כמו הארון עם הלוחות השלימות, ואם כן יתכן שאין בו סגולה של ארון נושא את נושאו, ולכן כאשר שמטו הבקר ויחזו בו. וממנה בא גם שאר המכשולות, שלא נמסר הארון לשבט לוי, ואחז בגופו של ארון בלא הצדים. ואם כן כל החטא של עוזא נגרם על

זבאו'ת דבלוחות ראשונות כתיב, והלוחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא (שמות לז-לז). והיינו שגם עכס הלוחות היו מעשי ידי יוצר, והם נבראו צמיחוד בערב שבת צין השמשות (אבות ה-ו). ולוחות אלו שיצרו משה בחטא העגל, ונצטוו אחר זה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתיבי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שצרת (שם לד-ה). והיינו שהלוחות היו מעשי ידי אדם של משה, רק הכתב היה מאת ה' כצבול. ואיתא בתוספות (סוטה מז:): 'ז' ארוגות היו עמהם, אחד שמונת זו הלוחות, ואחד שמונת זו השצרי לוחות, וזה שהיו זו השצרי לוחות היה יוצא עמהן למלחמה ע"כ. ואם כן הארון שניטל על ידי הפלשתים צהמלחמה, היה צהם רק השצרי לוחות. [וכן הוא ברש"י (צמדזר י-ג) דארון היוצא למלחמה, זו שצרי לוחות מונחים ע"ש. אמנם עיין ברש"י (דברים י-ה) ומקורו צירושלמי (שקלים ו-ה), דלוחות שלמים היו צה ע"ש. ובעך יוסף (בעין יעקב) דשצרי לוחות היו מונחים צה. וכן הוא צידי משה על המדרש רבה (פ' צמדזר), וצילקוט מעס לועז (שמואל שם), וצספרי (פרשת עקב)].

ובצרתה מוזן שפיר איך נכשל דוד בטעותו, כי דוד חשב דהא

עוד 'מוצאת', מהמאורעות שנעשו בצרון זאת אצל עוזא, מזה למדתי איך אין להתחשב עם כבוד צער ודם נגד כבוד התורה הזו שהיא מלפני ה'. [ואולי יתכן שמיכל סברה כמו שדרש בר קפרא (כתובות ה.) דגדולים מעשי נדיקים יותר ממעשה שמים וארץ ע"ש. ואם כן הלוחות שפסל משה עדיפי מהלוחות שנבראו בין השמשות במעשה שמים וארץ].

*

ואצור שוב, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכזבה. ויש לומר על פי מה שראיתי בספר טבא דשמואל (בהקדמתן המחדר), שפעם אחת התקבצו אליו נבזר גדול יותר מן הרגיל בכל שבת ושבת, ובגמר שלחנו הטעור כשחזר לביתו, אמר ידוע הוא צפי העולם המאמר (משלי יד—כח) ברוב עם הדרת מלך, ומפרשים שהוא צדק כבוד והדר למלך מלכי המלכים הקב"ה כשיש רוב עם, אצל כהיום הבנתי פירוש אחר, ויש לומר שהדרת מלך הוא מלשון דירה, והיינו שבמקום שיש רוב עם, שם דר המלך, ועל ידי זה אפשר להרגיש התרוממות הנפש ביותר. והוסיף לומר שמה שזכה לליל שבת זו על ידי שהיה אצלו רוב עם, לא היה יכול להרגיש צשום פנים ואופן אם היה מעריך שלחנו בציתו בזעיר אנפין ובזמיעוט הנאספים.

ידי דוד, שנתן הארון על העגלות, ושפיר אמרו מפני מה נענש 'דוד', שהוא גרם מיתת עוזא, כי ממה שהרכיב הארון בעגלה לימד שהארון של שבתי לוחות אין צו קדושת הארון. [ועיין במגן אברהם (סימן תרג) דהשוכר חצירו לילך צדק ונהרג נכון שקבל תשובה ע"ש].

ומצתה יש לומר דזאת היתה גם כן הסיבה שלא היתה נראה יפה צעיני מיכל מה שהיה דוד מכרכר בכל עו, הן אמנת כי עבור הארון עם הלוחות אין שיעור לכבודו, אצל כאן יש רק ארון עם שבתי לוחות, ואין להמלך למחול על כבודו ולזלזל עצמו כאחד מן הריקים לכבודו. אצל דוד למד כבר לקח ממה שאירע בעוזא כי לא גרע כלל מעלת שבתי לוחות מהלוחות שלימות, ואדרבה יתכן שיש לה מעלה יתירה, בשביל שהם כולם מעשי ידי יוצר, והראיה שעוזא נענש כאשר לא כיבדה כראוי, ועל כן גם ארון זה יש לכבדה ביתר שאת.

וזדהו שאמר הכתוב ודוד מכרכר בכל עו 'לפני ה', כי בצרון זו יש מעלה יתירה, שכל מהותה היא 'לפני ה', אין צהם מעשי ידי אדם כלל, ועדיפא מהלוחות השניות, והראיה ממה שאירע בעוזא. ולכן כאשר שאלה מיכל לדוד למה זלזל כל כך בכבודו עבור שבתי לוחות, השיב לה ונקלותי

כח עוד יותר להשפיע, ושזו גם הוא נשפע, וחוזר חלילה, וכולם מתעלים. וכפי ריבוי העם הנשפעים ומעלתם באיכות, מתעלה גם המשפיע, ולא כן כאשר הנשפעים חלושים, נחסר גם מכחו של המשפיע.

ובבזו כן היה דוד המלך שהיה מפוז ומכרכר לכבודה של תורה, אלמלי היו בני ציתו גם כן במדריגה זו היה דוד נשפע מהם להיות עוד קל יותר צריקודו לכבוד התורה, שהיו מסייעים אותו באור חוזר. אבל כאשר הרואים לא נתעלו, אלא מציטים עליו שהנהגתו היא כאחד הריקים, היה נחלש בזה כמו של אותו אדיק דוד, וקיררו גם אותו. וזהו שאמר דוד למיכל, כי באמת 'ונקלותי עוד מזאת', אם אתם היו מסייעים אותי הייתי קל עוד יותר לרקוד ולכרכר לכבוד ה', אך צהיות שאני 'עם האמהות אשר אמרת', שאין מחשיבים עבודתי ומזולזין אותי, לכן 'עמם אכבדה', הם הכבדו אותי שלא יכולתי להיות קל יותר.

*

ואמר לה עוד, לפני ה' אשר בחר בי מאזיך וגו' ושחקתי לפני ה'. ויש לומר דהנה ידוע דהאר"י ז"ל זכה צדורות האחרונות להשיג מה שלא השיגו אחרים. וכחוצ בשלחן ערוך

והראיה לפנינו בנו מאמר מזקינו צעל המלבוש לשבת ויום טוב ז"ל, שמציא כעין זה במאמרי פסח על המשנה (פסחים ה—) צענין קריאת ההלל, שהכח השלישית שבאו לעזרה להקריב פסחיהם, לא הגיעו באמירת ההלל לאהבתי כי ישמע ה' וכו', מפני שהיה עמה מועטין. דנקט התנא דייקא לומר שלא הגיע לאהבתי וכו', כדי לרמוז שלא היה יכול להיות אהבת השי"ת כל כך באותה חצורה, מפני שהיה עמה מועטין, וזה שאמרו לא הגיעו לאהבתי וכו' עכ"ל. והיינו כנזכר לעיל שצדוק עם אז המלך מלכי המלכים הקצ"ה דר שם ציותר התגלות, ויכולין לבוא מזה ליותר התעלות והתרוממות הנפש.

וישמעתי לספר על כ"ק מרן אדמו"ר מאסאטמאר ז"ע, שבתחלת בואו לאמעריקא היה פעם בשבתות החורף בעיר טשיקאגא. ואמר לו הגה"צ רבי צבי מייזליש ז"ל אצ"ד וייטנען, שכעת יזכו גם אנשי עיר זאת לשמוע בשלש סעודות דרשת שובצ"ם. והשיב לו שאין צדעתו לעשות כן, כי לזה צריך אני את העולם שלי ע"כ.

וביאורו כי הצדיק משפיע מקדושתו להמסתופפים בכלל, אבל שזו גם הוא נשפע מהם בחזרה בצחינת אור חוזר, ועל ידי זה יש לו

ישראל (שמואל ב כג-א), ותיצר מזמורי תהלים להודות ולהלל אשר היה מזמור אותם בכל מיני כלי שיר, והשמחה של מצוה העלה אותו למדריגתו.

ובאמת שאלו היה המלך הראשון, ושאלו צמלכו כבן שנה שלא טעם טעם חטא (יומא כג:), וה' אמר לדוד, אלמלי אתה שאלו והוא דוד אצדתי כמה דוד מפניו [שהוא לדיק ממך] ע"כ. ואף על פי כן לא נמשכה מלכותו וניתנה לדוד, מפני מעלתו בשמחה של מצוה. ועל כן כאשר זלזלה מיכל צדוד עבור מה שהיה מפוז ומכרכר בכל עוז, אמר לה, לפני ה' אשר צחר צי מאציק ומכל ציתו לזוות אותי לנגיד על עס ה', הגם שהוא היה יותר לדיק ממני, אף על פי כן השמחה של מצוה גרם לי להתעלות להיות לנגיד על עס ה', ושחקתי לפני ה'.

להארז"ל שאמר לתלמידו הרה"ק רבי חיים ויטאל ז"ל, שכל התעלותו היתה מסיבת שמחה של מצוה שהיה לו צמדה גדושה, לעבוד את ה' בשמחה, ואין שכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה (שבת ל: ע"ש). והנה דוד המלך זכה למדריגות נפלאות אשר לא זכה אדם לזה מאות בשנה מלפניו. ולדוגמא כי האצות הקדושים הם רגלי המרכבה. ודוד הוא רגל הרביעי שצמרכבה (וזה"ק ח"א טו.), ומימות האצות עד דוד לא היה אחד ראוי להשלים זה. ודוד כלול בשבעה הרועים, ומימות משה ואהרן לא זכה אדם לזה. ואחר זה זכה למלכות הוא וצניו עד מלך המשיח שיתגלה צמרהה צימינו. ונראה דגם הוא זכה לכל זה בשביל שמחתו בה' תמיד. וכנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חנות לילה היה עומד ועוסק בשירות ותשבחות (ברכות ג:), וקרא על עצמו נעים זמירות

נעילת החג סוכות תשפ"א לפ"ק

הקצ"ה את כל ארץ ישראל והניחו תחתיו. ומצואר צערצי נחל (פ' שלח דרוש א) כי ישראל צמדבר המשיכו לשם קדושת ארץ ישראל, ומקום המשכן היה ממש מקום המקדש, ולכן הקריבו שם קרבנות, ובמקום חנייתם היה שם כל קדושת ארץ ישראל ע"ש. והנה צמחלת

אנו אומרים (צמפלת מוסף) ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו וכו'. ולכאורה יש בזה כפל לשון. ונראה כי יש אנשי מעלה שזוכין להמשיך קדושת אירא דארץ ישראל בכל מקום שהם צגלותם. וכמו שמצינו ציעק (חולין נא:) שקיפל

גלותם, גלו ישראל מארצם אבל עדיין המשכו קדושת האדמה עממם בכל מקום שהלכו. אבל במשך הזמן מתרחקו גם מעל אדמתנו, שאין לנו יכולים להמשיך קדושת האדמה אללנו, ונתרחקו ממנה.

*

והכתוב אומר (תהלים קכג-א) שמחתי באומרים לי צית ה' נלך, עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים וגו'. דידוע מה דמבואר בספרים הק' דקדושת הסוכה יש בה קדושת ארץ של ארץ ישראל, וזהו שנאמר (שם עו-ג) ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון, דאם מקיים מלות סוכה בשלימות, נחשב לו כאילו מעונתו בציון ע"כ. ומדה זו להמשיך קדושת ארץ ישראל שלא במקומה מצינו לראשונה ביעקב, שכל עבר על מקום שהתפללו בו אבותיו, ויהי דעמיה למייהדר, מיד קפצה לו הארץ לתרן (חולין נא:), ולכן בזכותו זכו לסוכה לאורח דארץ ישראל שלא במקומה. ולכן מבואר בטור (או"ח סימן תיז) דהשלש רגלים הם נגד השלשה אבות, וסוכות היא נגד יעקב דכתיב (בראשית לג-יז) ויעקב נסע סכותה ע"כ.

והנה הסוכה היא ללא דמהימנותא (וזה"ק ח"ג קג.), והיא זכר לענני הכבוד שהיה במדבר, אשר כבוד ה' נראה בענן (שמות טז-י), ונאמר

הנה אנכי בא אליך בעצ הענן (שם יט-ט), ובהסוכה אנו מתלוננים בכל השכינה, כנשר יעיר קנו על גוליו ירחף. ואם כן הסוכה היא צית ה', ושמחתי באומרים לי צית ה' נלך, ומהו השמחה, כי בהסוכה 'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים', שיש בתוכה קדושת ארץ ישראל. וכיון שה' שוכן ירושלים (תהלים קלה-כא) יש בסוכה קדושת ירושלים, שיתירה קדושתה משאר ארץ ישראל (כלים א-י). ולכן ריבה הכתוב בסוכות שמחה יתירה, כי ארץ ישראל היא יפה נוף משוש כל הארץ (תהלים מח-ג) ואין בה רוגו וענב, ורק בצבל כתיב (דברים כח-סה) ונתתי לך שם לצ רגו (מדריס כג.). וכאשר יושבים בסוכה באורח דארץ ישראל, ללא דמהימנותא, אנו שוהין במקום שמחה.

גם דימה את הסוכה לירושלים, שאמר עליו הכתוב (תהלים קכה-ג) ירושלים הרים סביב לה' וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם. והיינו כי ירושלים מסובבת בהרים שמגינים על העיר, והוא לרמוז שכמו כן ה' סביב לעמו להגין עליהם עד עולם. וכמו כן הסוכה היא הגנה לישראל, אשר בה צלל שד-י יתלונן, אומר לה' מחסי ומנודתי וגו', לא תאונה אליך רע וגו'.

והנה לזכות להכנס לסוכה ללא דמהימנותא כריכה הכנה דרבה

בחר מכל הצריחה עפר דוקא, לצרוא ממנו האדם.

ויש לומר כי בהארץ מנינו שהיתה לה השתוקקות לה' צמדה גדושה. דאיתא צמדרש (צ"ר ה-ח) למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה [מלשון רצה, שהיתה רצה ומתרחצת לעשות רצון קונה. או מלשון רצון, שהיתה רוצה לעשות רצון קונה. עץ יוסף]. רצי נתן צסם רצי אחא, אני א-ל-ש-ד-י, אני שאמרתי לשמים וארץ די, שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ע"כ. וכמאמרס (חגיגה יב) צשעה שצרא הקצ"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער צו הקצ"ה והעמידו שנאמר (איז כו-יא) עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו ע"כ. ואם כן הארץ היתה מיוחדת בהשתוקקותה לעשות רצון קונה, על כן צרא ה' את האדם מעפר הארץ, כדי שיהיה הארץ שורש יסוד להאדם לרוץ לעשות רצון קונו. ולכן נקרא האדם צסם תואר 'אדם', לזכור ששורשו ויסודו הוא מן האדמה שרצתה לעשות רצון קונה.

ואם כן מה שנצרא האדם מן האדמה צריכה להיות לו דבר זה סיוע לעבודת קונו, שרצתה לעשות רצון קונו, ומכל שכן שיוכל להתגבר על עצמו שלא יחטא לקונו, ולעשות

לזכך את האדם שיוכל לשהות צמחימתו של מקום, כי לא יגורך רע, ומי יגור צאהלך ומי ישכון צהר קדשך, הולך תמים וגו' (שם טו-טז), ורק אחר ההכנה של חודש אלול ימי רחמים ורצון, ואחריו עשרת ימי תשובה, שנמחלו עונות של ישראל, אז יכולים להכנס להסוכה צצל ה'. והנה חודש אלול היא לי יום, ועשרת ימי תשובה הוי י ימים, אותיות ל"י, ושמתתי צאומרים לי צית ה' נלך, שלאחר שיעברו ימי חודש אלול ועשרת ימי תשובה נוכל להכנס להסוכה שהוא צית ה'. ומשם נשפע לנו שפע צרכות, כי שורש הצרכה צאה מארץ ישראל, וכמו שנאמר (תהלים קלד-ג) יצרכך ה' מניון.

*

אמונ יש לומר עוד, דהנה צדצר ה' שמים נעשו וצרוח פיו כל צבאם (תהלים לג-ו), וצשעה מאמרות צצרא העולם (צבות ה-טז), וכל הצריחה וקיומה היא יש מאין. לא כן צצריאת האדם כתיב, ויצרא חלקים את האדם צצלמו (צראשית א-טו), וצרש"י צדפוס העשוי לו, שהכל צצרא צמאמר והוא צצרא צידים וכו' ע"ש. ונאמר להלן (צ-ו) וייצר ה' חלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח צאפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה ע"כ. וטעמא צעי למה נשחנה האדם מכל הצריחה שלא צצרא צמאמר לצד. וגם למה

עולצין. 'ונפשי כעפר לכל תהיה', שלכל אדם יהא נפשי שפל כמו העפר שממנה נבראתי, שיש לה מדה זו, שהיתה מוכן להבראות עפר מודרס מכל, ורצתה לעשות רצון קונה, גם כאשר לא היה נוח לה.

*

והנה האדם נוצר לא רק מעפר מן האדמה, אלא הכתוב אומר תחלה (שם 3-1) ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה וגו'. וברש"י העלה את המהום והשקה העננים לשרות העפר ונברא האדם, כגבל זה שנותן מים, ואחר כך לש את העיסה, אף כאן והשקה ואחר כך וייצר ע"כ. ואם כן יצירתו של אדם היתה גם ממים, וטעמא צעי למה נבחר גם המים ליצירת האדם.

וַנְּרָאָה דהנה הכתוב אומר (איכה 3-17) נפשי שפתי כמים לבך נוכח פני ה'. ויש להצין הכוונה בזה ששפיכת לבו לה' תהא כמים. ונראה דהנה ציוס השני של הבריאה כתיב (בראשית 1-1) ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים. ואיתא במדרש (צ"ר ה-7) שנפרדו המים התחתונים מן העליונים בצביה, הדא הוא דכתיב (איוב כח-יא) מצבי נהרות חצב ע"כ. ומבואר ברש"י (ויקרא 3-11) שפייסם במנות על כל

דבר שהוא נגד רצונו. ועל כן אנו מתאוננים ומפני חטאינו גלינו מארצנו, שהחטא הביאה אותנו להגלות, 'ונתרחקנו מעל אדמתנו', שנתרחקנו מהמדה של האדמה שממנה נבראו, לרוץ לעשות רצון קונו, כי אין אנו צמדה זו.

*

וייש לומר דזהו המשך התפלה (בתפלה אלקי נצור) ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה (ברכות 10). דהנה בערוגת הבשם (פ' ח"י) ביאר החשיבות של הארץ שרצתה לעשות רצון קונה, דהנה כל מעשי בראשית לדעתן נבראו ולציונם נבראו (חולין 8). ופירש רש"י שה' שאלם בתחלה אם רצונם להבראות בתכונה זו שנבראו. ואם כן היה ראוי להארץ להשיב, כיון שהשמים וכל צבאם הם בראים רוחניים מפני מה אהיה אני נברא חומר גם ועב, שהכל דורסים עליה. ולא עשתה כן אלא ציטלה דעתה לדעת קונה, כיון שעלה ברצונך לברוא אותי להיות ארץ, אין אני מסרבת, ורצתה לעשות רצון קונה ע"ש. ואם כן האדם שנברא מן הארץ, הדין נותן לקבל הכל בזהבה כל מוצב שהזמין לו ה' בחייו, וגם כאשר משפילים ודורסים עליו. על כן אנו מבקשים ולמקללי נפשי תדום, לקבל מאהבה להיות מהשומעים חרפתם ואינם משיצין, ומהנעלצים ואינן

וזהו הענין שכאשר האדם עובד את ה' בשמחה מתעורר לריקודים של שמחה, שמגזיה עצמו מן הארץ כלפי מעלה, שרונה להתעלות. וזהו כמו שרואין בגלי הים שמגזיהין עצמן ממקומם למעלה, וחוזרין למקומן, ושוב מתנשאים עוד הפעם, וצווא גליו אתה תשצחם, כי מכח המים שממנה נצרא, הוא מתעורר להתנהג בתכונת המים.

וְלֵא עוד אלא שהמים התחתונים נתפייסו בהמנות שניתנו להם, כי המים נתאוו להיות למעלה, כי שעה אחת קורת רוח בעולם הבא יפה מכל חיי עולם הזה, (אבות ד-יז) אבל הרי אמרו (שם) שיפה שעה אחת צמעים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ואם כן הם עדיפי ממים העליונים שאין להם שעה זו צמעים טובים. וגם תכונה זו של המים ניתן בהאדם, שיצין וישכיל גדול המתנה שניתן לו שזוכה לקיים מצות ה' בעולם הזה.

*

בגמרא (סוכה י:) שמחת צית השואבה, רב יהודה ורב עינא, חד תני שואבה וחד תני חשובה, אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש, ומאן דתני חשובה לא משתבש, מאן דתני שואבה לא משתבש דכתיב ושצחם מים צשון

קרצקן תקריב מלח, ומנות ניסוך המים צחג ע"כ.

וְאִתָּא כספרים הק' כי תשוקה זו של המים להתעלות להיות מן העליונים, נשאר נחוי צכח המים, שיש להם תמיד השתוקקות זו, ועל כן גלי המים הם מתנשאים ומתרוממים תמיד לעלות, והשתוקקותם להתעלות אין לה גבול, וזה אלפי שנים עדיין לא נחו והם מתנשאים, ולא נעשו עייפים, וצכל שעה מתעורר צהם השתוקקות חדשה לעלות. ועל זה אמר הכתוב (תהלים פט-י) צשוא גליו אתה תשצחם. שכאשר הקצ"ה רואה השתוקקותם שגלי הים מתנשאים, הוא משצח אותם על עבודתם ותשוקתם למיהוי קדם מלכא.

וְעַל כן נצרא האדם גם ממים, שמהם בתכונת יצירתו שאיפה והשתוקקות להתעלות תמיד לה'. ולכן נקרא צתואר 'אדם', לרמוז על אדמה לעליון, כי מיסוד המים שנצרא ממנו, שמתאויס להיות מהעליונים קדם מלכא, מזה יש גם להאדם השתוקקות להתדמות לעליון. וזהו שאמר הכתוב נפשי שפכי 'כמים' לכן נוכח פני ה', הלא החומר של נפש שלך נוצר צכח המים, כדי שמהא לך תכונת המים לשארף להיות קדם מלכא, ויש צך הכח להשתוקק להתדבק לקונך.

שתי מנזות שיש בתורה, וזוה נתפייסו, כי 'עו' לאלקים, אין עו אלל תורה (וזכיס קטו). שיזכו המיס התחתונים לקיים למטה מנזת ה'. - ועל כל פנים יש למנזת ניסוך המיס השיצות יתירה, שנתגלה מנזת זו למטה עוד בתחלת ששת ימי צראשית, ועל כן היו מנזת חשובה וצאה עוד מששת ימי צראשית.

*

[והנה היו קורין אותו שמחת 'צית' השואצה, ולכאורה היו ליה לקרותה 'שמחת השואצה', כי השאיצה לא היה צצית ה' אלל הניסוך. ויש לומר דיש צזה עוד רמו, כי חוך מהמנזת של ניסוך המיס צחג צמקדש, ניתוסף עוד מנזת צמקדש, והיינו נטילת לולב כל שבעה (סוכה מא). וגם זו מנזת חשובה שגרמזה צהתחלת התורה, צראשית צרל אלקים (א-א), שנכתב צצית רצתי. ומצואר צצני יששכר (תשרי י-כה) שהיא צגימטריאל אחרו'ג ערצ'ה לול'צ הד'ס ע'כ. וכן הוא צאגרא לכלה (ריש פרשת צראשית). ואם כן היא המנזת הראשונה שגרמזת צתורה. ועל כן לשמחת שתי מנזות אלו שבאו ציחד צסוכות צמקדש, קראוה 'צית' השואצה או 'צית' החשובה, עבור המנזת שגרמזת צצית רצתי שבצראשית, וגם נגד ניסוך ושאיצת המיס].

(ישעיה יב-ג), ומאן דמני חשובה לא משתצש דאמר רב נחמן מנזת חשובה היא וצאה מששת ימי צראשית. וצראשית דאמרן לעיל שיתין נצראו מששת ימי צראשית לקבל הנסכים ע'כ. ולפי מה שנתצאר יש לומר, כי המיס התחתונים הם מי צוכיס, אצל כאשר מגיע חג הסוכות, ושואצים המיס לניסוך על המזבח, אז המיס מתפייסים ושמתים, ולכן על שמחת צית השואצה כתיב ושאתם 'מיס צששון', כי שואצין אז מיס השרויים צששון.

ובואן דמני חשובה לא משתצש, יש לומר דהנה הכחוצ אומר (תהלים סב-ב) אחת דצר אלקים שמים זו שמעתי כי עו לאלקים. ויש לומר דהנה המיס צתחלת הצריאה היו כולם יחד כאחד, וציום השני של הצריאה נפרדו המיס התחתונים מן העליונים בצביה, אלל שפייסם צמנזת על כל קרצןן תקריב מלת, ומנזת ניסוך המיס צחג ע'כ. ואם כן הדיצור הראשון מה' לצראי עולם צענין מנזת התורה היה צה שתי מנזות, למנזת הקרצנות, ומניסוך המיס. ועל כן נאמר על המיס, 'אחת' דצר אלקים, שמתחלה היו המיס העליונים והתחתונים אחת, ודצר אלקים שיתחלקו לשמים, ויאמר אלקים יהי רקיע צחוך המיס. ושז לפייסם גם כן 'שמים' זו שמעתי, השמיע ה' מאז

(העתק חלק המופר באידיש מהטעיף)

יעדן יום טוב איז א זמן פון קירוב פון א יוד צום אייבערשטען. די נאנטקייט וואס יעדער יוד האט צובאקומען אין משך פונעם יום טוב, לאזט זיך גארנישט זאגן, אז מען זאל דאס קענען שעצן, און יעדער יוד שעצט די הייליגע זמנים וואס מען האט געהאט. אבער יעצט איז די צייט מוציא צו זיין מן הכח אל הפועל, די אלע הרהורי תשובה, און די אלע גוטע מחשבות, וואס א יוד האט געהאט אין משך פונעם יום טוב. יעדער איינער האט זיך דאך זיין פעקל און זיינע ענינים, וואס ער ווייסט וואס זיין שוואכקייט איז, און בדרך כלל מאכט זיך יעדער א שטיקעלע חשבון אויף זיך אין די הייליגע טעג, און יעדער נעמט זיך פאר, כאטש עפעס א נקודה, מיט וואס ער גייט זיך בעסערן דעם קומענדיגן יאר.

עס גייט אדורך דער יום טוב, מען איז געזעסן בצלא דמהימנותא, מען געזעגנט זיך יעצט פונעם אייבערשטען, עס איז א סעודה קטנה וואס אונז זיץ מיר צוזאמען מיטן אייבערשטען. מיר גייען זיך יעצט אפטיילן, און זיך געזעגענען, עס איז קשה עלי פרידתכם. מען דארף אבער געדענקען וואס אונז האב מיר צוגעזאגט פארן אייבערשטען. אונז האב מיר געבעטן פונעם אייבערשטען זייער אסאך, און מיר זענען זיכער אז דער אייבערשטער האט אנגענומען אלע אונזערע תפלות, און דער באשעפער וועט אונז געבן וואס אונז דארף מיר, אבער אונז טאר מיר נישט פארגעסן פון וואס אונז האב מיר צוגעזאגט פארן אייבערשטען. יעדער יוד האט זיך געהאט זיינע קבלות וואס ער האט זיך פארגענומען, און ער דארף זעהן עס מוציא צו זיין מן הכח אל הפועל.

מען רעדט דאך אייביג אז דער נסיון פונעם דור איז דאך די אלע סארט טעלעפאונען, און די אלע זאכן וואס איז פארבינדן מיט די היינטיגע וועג ווי אזוי מענטשן לעבן, און עס איז אלעס געוואלדיגע מכשולות. עס איז נישט דא קיין שום כלי פון די אלע, וואס זאל זיין כשר אויסגעהאלטן על צד היותר טוב, מען איז אלץ נאר בוחר הרע במיעוטו. אבער יעדער יוד דארף מאכן פאר זיך גדרים. וואס ער דארף נישט האבן קיין שייכות דערצו, דארף ער זעהן אפצוהיטן, און אכט געבן דערויף אז ער זאל נישט נכשל ווערן. יעדער איינער

דארף נעמען פאר זיך די גרעסטע סארט גדר וואס ער קען אויף זיך נעמען, און זיין אפגעהיטן מיט די אלע כלים וואס מען דארף צו נוצען. מען דארף נעמען אויף זיך מוציא צו זיין מן הכח אל הפועל, מען האט דאך צוגעזאגט פארן אייבערשטען אין די הייליגע טעג.

יום כיפור איז נישט מכפר נאר לשבים. לשבים איז טייטש אז מען האט חרטה על העבר, און מען האט א קבלה על להבא. אויב עס האט געפעלט די קבלה על להבא, דעמאלטס איז דאך יום כיפור ח"ו נישט מכפר. נאך די הייליגע טעג דארף עס א יוד מוציא זיין מן הכח אל הפועל.

*

לימוד התורה. עס הייבט זיך אן יעצט ווינטער, מען דארף צוריקגיין צו די לימודים וואס מען האט געלערנט. יעדער איינער ווייסט די געוואלדיגע חשיבות פון קביעת עתים לתורה. עס איז א חיוב, עס איז נישט קיין הידור. עס איז א חיוב צו קובע זיין א שיעור יעדן טאג צו לערנען. היינט איז ב"ה דא חבורות, וואס מאכט גרינגער אז מען זאל קענען לערנען, מען זאל האבן די עול מיטצוהאלטן. ביי אונז אין די קהלה (בחבורת 'ובהם נהגה') ענדיגט מען די וואך מסכת מגילה, און מען הייבט אן מסכת ביצה, און ווער עס קען, זאל זיך מיטכאפן און זיין א חבר מיטצוהאלטן די לימודים וואס מען לערנט. עס קומט אויס אז מען דארף מסיים זיין במשך פונעם יאר, פיר קלענערע מסכתות (ביצה, מועד קטן, חגיגה, הוריות).

די עיקר איז צו נעמען בחינות! נישט זיין צופרידן מיט דעם וואס מען לערנט און מען האלט מיט, נאר זיך לאזן פארהערן יעדן חודש אויף וואס מען האט געלערנט. איך האב כמה פעמים גערעדט, ווען א מענטש לערנט סתם אזוי א שיעור, און ער האט נישט קיין סיבה פארוואס ער זאל עס געדענקען, חזר'ט ער עס נישט איבער. ער האט אפגעלערנט דעם שיעור, און מארגן קומט א צווייטע בלאט גמרא. אויב ער דארף זיך שטעלן אויף א בחינה דערויף סוף חודש, לערנט ער אנדערש, ער וויל עס קענען בשעת ער לערנט עס, און ער חזר'ט עס

איבער, און ווען ער גייט אויף די גאס, האט ער וואס צו טראכטן. ווען ער ליגט אין בעט, האט ער וואס איבערצוטראכטן די לימודים. ווען א מענטש נעמט א בחינה אויף דעם וואס ער האט געלערנט, איז זיין לערנען אן אנדערע סארט לערנען.

איך וויל מודיע זיין, אז דא ביי אונז וועט ר' בנימין פאפלאנאש זאל זיין געזונט צושטעלן חברותות פאר ווער עס דארף האבן. ווער עס האט עפעס סיי וואס עס האט צו טון מיט קביעות עתים לתורה, וועט ער צוהעלפן דערצו ער זאל עס מסדר זיין, צו האבן א חברותא מיט וועם צו קענען לערנען.

*

איך האב א עקסטערע בקשה פאר די בחורים אין די ישיבות ווי מען לערנט. יעדע התחלת הזמן הייבט זיך אן בדרך כלל מיט א שטארקע פרישקייט. מען גייט צוריק אין ישיבה, מען נעמט זיך לערנען. מען האט שוין אויסגעפירט דעם בין הזמנים ווי אזוי עס איז געווען, און מען גייט צוריק מיט א פרישן חשק צום לערנען. אונז שטיי מיר אין זייער א שווערע מצב אלץ די רעגירונג אויס, מען ווייסט נישט ווי אזוי די זאך וועט זיך אנטוויקלען, לאמיר האפן עס וועט זיך אנטוויקלען אויפן בעסטן אופן. עס איז מעגליך אז עס וועט זיין אזוי ווי עס איז געווען בעבר, וואס די ישיבות וועלן נישט קענען אנגיין געהעריג מיט דעם וועג אזוי ווי מען איז געווען צוגעוואוינט אלע יארן. — מען דארף מקבל זיין אויף זיך יעצט, עס איז נישט קיין נפקא מינה צו די ישיבה איז אפען, צו די ישיבה איז נישט אפען, צו די דארמיטארי איז דא, צו די דארמיטארי איז נישט דא. אזוי ווי א בחור אין די ישיבה האט זיינע זמנים ווען ער שטייט אויף, און זיין סדרי הלימוד איז אויסגעשטעלט ביז ביינאכט, אזוי דארף מען מקבל זיין אויף זיך, 'איך נעם אויף מיר אלע סדרים וואס מען גייט לערנען אין די ישיבה', עס איז נישט קיין נפקא מינה צו עס וועט זיין א מגיד שיעור, צו עס וועט נישט זיין א מגיד שיעור, צו עס וועט זיין חברותות, צו מען וועט קענען לערנען צוזאמען, צו מען וועט דארפן זוכן א פלאץ וואו מען זאל קענען לערנען. ווי אזוי עס וועט זיך אויסשטעלן, זאל עס אים נישט שטערן די לימודים. אויב מען הייבט נישט אן

דעם זמן מיט א פעסטקייט, מיט א פרישן חשק, דעמאלטס ווייסט מען נישט ווי מען וועט ענדיגן דעם זמן. מען דארף אנהייבן דעם זמן מיטן גאנצן פרישקייט, מיטן גאנצן חיות, איך וויל זיך פירן אזוי ווי עס וואלט אלעס געווען מסודר. מען וועט דאך אמאל עלטער ווערן, מען וועט ארויסגיין פון די ישיבה, מען וועט ממילא מוזן מאכן פאר זיך א געהעריגע סדר, אן א אחריות פון אנדערע ווי אזוי צו לערנען, און אזוי דארף מען מקבל זיין אויף זיך דעם עול תורה. ווען אונז וועל מיר מקבל זיין אויף זיך עול תורה, וועט דער אייבערשטער אויך געבן פאר אונז, אז אונז זאל מיר קענען לערנען מיט הרחבת הדעת.

*

איך האב געוואלט רעדן פון שבת קודש. יעדער ווייסט די געוואלדיגע חשיבות פון שבת, דער אוצר וואס דער אייבערשטער האט אונז געגעבן, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה (שבת י). אמאליגע צייטן פלעגן זיך יודען צוזאמקומען שבת. אין הייליגע ספרים שטייט (ב"ר יא-ח), אז דער שבת האט געזאגט, לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג. זונטאג האט א מאנטאג, דינסטאג א מיטוואך, שבת איז א איינצעלנע טאג. האט דער אייבערשטער געזאגט, כנסת ישראל יהיה בת זוגך, כנסת ישראל זענען דער בן זוג פון שבת. די הייליגע ספרים האבן צוגעגעבן כנסת ישראל, דער כינוס פון יודען, וואס יודען קומען זיך צוזאם שבת, דאס איז בן זוגך.

אין אונזערע צייטן, דער עלטערער דור, זענען געווען צדיקים אין די שטאט, און פון צייט צו צייט איז מען זיך צוזאמגעקומען, צו עס איז געווען ביי א רבין, צו ווען עס איז געקומען שבת, מען האט געזינגען זמירות, עס איז געווען א העכערער זמן פון די גאנצע וואך. אמאליגע צייטן איז געווען, אז אפילו דער רבי איז נישט געווען אין שטאט, זענען חסידים ואנשי מעשה זיך צוזאמגעקומען צווישן זיך, און מען האט געזינגען זמירות, און געזאגט דברי תורה, ווי דער סדר איז פון ערליכע יודען. עס איז ליידער כמעט בטל געווארן היינט דער ענין פון זיך צוזאמקומען פרייטאג צו נאכטס, זיך צוזאמקומען מיט

א רבי'ן צוזאמען, עס איז נאר געבליבן אחד בעיר ושנים במשפחה. אונזערע קינדער וועלן אפילו נישט וויסן אז פרייטאג צו נאכטס דארף מען זיך צוזאמקומען. אין אזא מצב האלט מיר אונז.

מען דארף עס צוריק מחזק זיין, און צוריק מעורר זיין. מען רעדט נישט פון יעדע וואך, אבער על כל פנים איינמאל אין א חודש זאל זיך יעדער יונגערמאן זוכן א פלאץ וואו ער קען זיך צוזאמקומען, צו מאכן א חברותא פאר זיך, זיך צוזאמצוקומען, צו ער האט א גוטן יוד ווי צו גיין און צוזאמקומען. דער שבת דארף צו זיין א יומא דנשמתא, א טאג פון די נשמה. אויב דער פרייטאג צונאכטס גייט אדורך מיט שירות ותשבחות פארן אייבערשטען, איז דער גאנצער שבת'דיגער טאג אן אנדערער סארט שבת.

*

מען ברענגט קינדער אין שול שבת. אין אונזערע צייטן ווען מען האט געברענגט א קינד שבת אין בית המדרש, האט דער טאטע געהאלטן אן אויג אויף דעם קינד. דאס קינד איז געשטאנען נעבן דעם טאטען, יעדעס קינד האט געדאווענט וויפיל עס איז געווען שייך ער זאל קענען דאווענען, און דאס איבריגע האט מען געזאגט, דו קענסט דיך גיין שפילען. אבער יעדער טאטע האט געהאט דאס קינד נעבן זיך, וואס א געוויסע חלק פון די תפלה איז ער געווען דארטן. ביי קדושה און ברכו, איז נישט געווען א זאך אז א קינד זאל זיין אינדרויסן! דו ברענגסט דיין קינד אין בית המדרש, ער דארף נישט זאגן ברכו, און ברוך ה' המבורך לעולם ועד?! דו דארפסט אים נישט אויסלערנען ער זאל זאגן קדושה?! מען האט אלץ געקוקט ווען האלט מען שוין ביי קדושה, אז מען דארף אריינגיין שטיין ביים טאטען און זאגן קדושה.

עס איז געווארן אז מען האט אראפגעווארפן פון זיך דעם עול. מען ברענגט קינדער אין בית המדרש אז זיי זאלן זיך שפילן, און זיי זאלן מאכן א גערודער, כדי די מאמעס זאלן זיך קענען אויסרוהען אינדערהיים. עס איז טאקע חשוב אז מען ברענגט קינדער אין בית המדרש, און מען זאל ברענגען, אבער א

שטיקל אחריות דארף מען האבן, אז א קינד זאל דאווענען. כאטש עפעס א חלק פון די תפלה, האלט דיין קינד נעבן דיר, און ער זאל דאווענען. פארוואס זאל דיין קינד נישט זיצן ביי דיר ווען מען זאגט קדושה!? פארוואס זאל ער נישט מיטזאגן ווען מען זאגט ברכו!? פארוואס זאל ער נישט מקדש זיין דעם אייבערשטען'ס נאמען!? א קינד דארף מען אויסלערנען אז א בית המדרש איז געמאכט געווארן זיך צו שפילען!? א בית המדרש איז געמאכט געווארן צו דאווענען! יעדער דארף זעהן, אז ווען מען ברענגט יא א קינד אין בית המדרש, זאל דאס קינד זיין נעבן דעם פאטער כאטש ביי די חשובע תפלות. אפשר וואלט מען געדארפט צוזאמנעמען, אז איינער זאל צוזאמנעמען אלע קינדער צוזאמען, ווי ביי אנדערע זאכן וואס מען נעמט זיך צוזאם, און געבן א געוויסן פרס פאר א קינד וכדומה, האלטן א חבורה פאר זיך, ווען מען זאגט קדושה וכדומה.

*

אין אונזערע צייטן, האבן זיך ערליכע יודען געפירט, אז שבת זענען קינדער געגאנגען אנגעטון מיט א ווייסע העמדעל, מכבד צו זיין דעם שבת. א ווייס העמד איז א שבת'דיגע מלבוש. היינט איז געווארן אנדערש. א גרויס חלק פון קינדער קומען נישט מיט א ווייסע העמדעל, מען דארף דאך האבן די אוט-פיט וכדומה צו ווייזן ווי אזוי דאס קינד איז אנגעטון. מען דארף מחזיר זיין עטרה ליושנה. ער קען זיין אנגעטון מיט וואס ער וויל, אבער דער העמד זאל זיין ווייס לכבוד שבת.

*

מיר גייען אריין אין א פרישן יאר, בעהט מען פונעם אייבערשטען, מיר זיצן ביי א סעודה קטנה, דער רבנו של עולם זאל אונז געבן כוחות הנפש, מען זאל קענען אדורכפירן דאס יאר ווי עס דארף צו זיין. עס זאל נישט זיין נתרחקנו מעל אדמתינו, מיר זאלן נעמען די כוחות וואס דער אייבערשטער האט אריינגעלייגט אין אונז, און בעינן למיהוי קמי מלכא, מיר ווילן זיין נאנט צום

אייבערשטען, איך וויל זיין די ארץ וואס עס איז רצתה לעשות רצון קונה. איך גיי נישט נוצן קיין תירוצים אויף יעדער זאך, אז איך בין נישט אזוי ווי יענער, און איך קען נישט טון אזוי ווי יענער, און פארוואס האט מיך דער אייבערשטער באשאפן אין אזא מצב ווי איך בין. עס איז נישט קיין נפקא מינה, ארץ איז רצתה לעשות רצון קונה, עס האט געטון דעם רצון פונעם אייבערשטען. וואס דער אייבערשטער וויל, בין איך צופרידן! איך גיי דינען דעם אייבערשטען אין די אומשטענדן וואס דער אייבערשטער האט מיך אריינגעלייגט, און עס אינטערעסירט מיך נישט קיין שום זאך ארום און ארום.

מען זאל האבן אין זיך די כוחות פון די מים, וואס די מים איז משתוקק שטענדיג ארויפצוגיין צום אייבערשטען. און געדענקען אז דער מים איז נתפייס געווארן פון איינמאל וואס מען וועט טון מיט אים א מצוה, און עס איז געווען ביי איר כמוצא שלל רב, אז ער איז חשוב'ער פון די מים עליונים. מים עליונים קענען זיצן כלפי שמיא, אבער קיין מצוה מיט זיי קען מען נישט טון. מען קען נאר טון א מצוה אויף דער וועלט! וויסן די חשיבות פון יעדע מצוה, מחשיב צו זיין יעדע דבר טוב וואס א יוד טוט פארן אייבערשטען, און דאס טון מיט א פרייליכקייט, מיט א שמחה דינען דעם אייבערשטען.

אז אונז וועל מיר טון פארן רבוננו של עולם וואס אונז האב מיר צוגעזאגט, איז זיכער אז דער אייבערשטער וועט אונז געבן זיינע הבטחות, אזוי ווי מען האט גערעדט (בליל שמיני עצרת) כאשר רצית ואמרת לברכנו, והיית אך שמח, דער אייבערשטער וועט געבן, אז אונז וועל מיר האבן א פרייליך יאר און א לוסטיג יאר. דער באשעפער זאל העלפן אז די מגיפה ליידער וואס גייט ארום אין די וועלט זאל זיך אפטון, על כל פנים פון יודישע קינדער זאל עס אוודאי אוועקגיין. עס זאל נישט געשעהן קיין שום נזק און קיין שום מכשול פאר קיין שום יודיש קינד.

דער באשעפער זאל געבן, אז אלע וואס דארפן האבן קינדער, זאל דער אייבערשטער אויפערעכטן מיט זרעא חיא וקיימא. אונז האב מיר דאך קינדער און אייניקלעך וואס דארפן אסאך סייעתא דשמיא, אז מען זאל זיך קענען פירן

ערליך אין די היינטיגע דורות, דער אייבערשטער זאל אונז געבן די מעגליכקייטן, אונז זאלן מיר קענען מגדל זיין אונזערע קינדער ווי עס דארף צו זיין.

אין אסאך פלעצער איז שוואך געווארן די פרנסות לויטן זמן וואס מען איז אדורכגעגאנגען, דער באשעפער זאל מוסיף זיין כהנה וכהנה. דער באשעפער זאל געבן פאר יעדן יוד, שלא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר, דער באשעפער זאל געבן מתחת ידו הרחבה, פון זיין ברייטע האנט זאל דער אייבערשטער משפיע זיין פאר אונז אלע, אלעס וואס אונז דארף מיר האבן. מען זאל זיין געבענטשט בבני חיי ומזוני ריחי מיט אלעם וואס מען דארף האבן.

יודישע קינדער מאכן דאך שמחות, מען דארף עקסטער מתפלל זיין, אז די שמחה זאל נישט צושטערט ווערן, א יעדער זאל קענען מאכן די שמחה מיט א רוהיג הארץ, אנדעם וואס עס זאל זיין א מכשול וואס פארשטערט די שמחות. דער אייבערשטער זאל העלפן, אונז זאל מיר האבן א גוט געבענטשט יאר, א פרייליך יאר, און א לוסטיג יאר, מיר זאלן אלע אינאיינעם זוכה זיין אקעגן צו גיין משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **אהרן קליין** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
הרה"ג ר' **מיכל ניימאן** שליט"א
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **שלמה שיין** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בנו החתן **אלי** ני"ו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **יוסף הכהן רובין** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **אהרן בראי"ח קליין** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **יעקב הערש פרידריך** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בנישואי בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **נחמי' פייערווערקער** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **אהרן יוסף דאסקאל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
באירוסי בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **דוד לייב פאלל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **חיים נידערמאן** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **מאיר סאלאמאן** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר **געציל פאלקאוויטש** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **אברהם שמואל זינגער** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **דוד לייב פוקס** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **ישראל זינגער** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **שמעון ישראל הכהן רובין** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **יעקב ראבליץ** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **יונה בר"מ לעפקאוויטש** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **אברהם מאיר זידענפעלד** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מזה"ר **משה לעפקאוויטש** הי"ו
לרגל השמחה השרויה
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב